

KS. ZBIGNIEW KRZYSZOWSKI

Instytut Leksykografii KUL

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU TEOLOGII FUNDAMENTALNEJ KUL

I. ZMIANA NA STANOWISKU DYREKTORA INSTYTUTU TEOLOGII FUNDAMENTALNEJ KUL

W czerwcu 2008 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dyrektora Instytutu. W miejsce dotychczasowego dyrektora – ks. prof. dr. hab. Mariana Ruseckiego – został wybrany prof. dr. hab. Henryk Wincenty Zimoń SVD. Nowy Dyrektor urodził się w 1940 r.

Filozofię i teologię studiował w Misyjnym Seminarium Duchownym Księży Werbistów w Pieniężnie; studia specjalistyczne w zakresie etnologii i religioznawstwa odbył na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Fryburskiego w Szwajcarii (1965-1973), gdzie uzyskał stopień magistra i doktora. Od 1973 r. jest pracownikiem naukowym KUL. Habilitował się w 1983 r. w KUL, a od roku 1985 jest kierownikiem Katedry Historii i Etnologii KUL. W 1968 r. prowadził sześciomiesięczne badania etnologiczne i religioznawcze na wyspie Bukerebe w Tanzanii (Afryka Wsch.), a od lipca 1984 r. do stycznia 1985 r. – wśród ludu Konkomba w pn. Ghanie (Afryka Zachodnia).

Ks. prof. H. Zimoń w prowadzonych badaniach naukowych podejmuje zagadnienia kultur i religii w Afryce, problemy religii ludów pierwotnych, monoteizmu pierwotnego, etnologii kulturowo-historycznej, buddyzmu indyjskiego oraz dialogu międzyreligijnego.

Na gruncie religioznawstwa polskiego Ks. Dyrektor jest jedynym kontynuatorem i najwybitniejszym znawcą Szkoły Kulturowo-Historycznej Wilhelma Schmidta. Doskonały warsztat naukowy i dyscyplina metodologiczna pozwalają mu precyzyjnie określić religie ludów pierwotnych przeszłości i doby współczesnej, właściwie je klasyfikować i opisywać ich systemy wierzeń.

Znaczącym osiągnięciem ks. prof. Zimonia w teologii fundamentalnej jest przyjmowanie objawieniowej genezy religii u ludów pierwotnych, a tym samym korygowanie poglądów etnologów i religioznawców kierunku naturalistycznego. Na uwagę zasługują opracowania Księdza Dyrektora dotyczące: wierzeń eschatologicznych ludów pierwotnych, związanych z koncepcją człowieka, pojęciem czasu i rozumieniem historii, mających wpływ na obrzędy pogrzebowe i kult zmarłych, ich moralności – uważa, że u wszystkich ludów pierwotnych spotykamy skodyfikowany system określonych przepisów, nakazów i zakazów, normujących życie jednostki i społeczności, zaś prawo zwyczajowe i normy etyczne są sankcjonowane wierzeniami religijnymi.

mi, w czym przeciwstawia się zwolennikom ewolucjonizmu kulturowego, przyjmującym, że moralność jest wynikiem jednokierunkowego, stopniowego i progresywnego rozwoju kulturowego i religijnego ludzkości; modlitwy – wyróżnia 4 rodzaje modlitwy: spontaniczną, wewnętrzną, gestów, słowną; rytuałów – wyodrębnia rytuały przejścia, doroczne, kryzysowe.

Ks. prof. Henryk Zimoń jest autorem kilku książek, licznych artykułów, redaktorem i współautorem cieszących się dużą popularnością wśród katechetów i duszpasterzy prac zbiorowych. Ponadto jest promotorem kilku doktorów i kilkudziesięciu prac magisterskich. Współpracuje z kilkunastoma ośrodkami naukowymi w Polsce i za granicą, gdzie wygłasza wiele konferencji naukowych oraz prowadzi wykłady (w Spiżskiej Kapitulie, we Lwowie, w Gródku).

Jest członkiem Komitetu Nauk Etnologicznych PAN i Międzynarodowego Instytutu Anthropos, Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Towarzystwa Naukowego KUL, Polskiego Towarzystwa Afrykanistycznego, Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Religioznawczego, Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce.

II. HABILITACJA DR. IRENEUSZA SŁAWOMIRA LEDWONIA OFM

28 marca 2007 r. w Instytucie Teologii Fundamentalnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II adiunkt Katedry Chrystologii Fundamentalnej dr Ireneusz S. Ledwoń OFM uzyskał stopień doktora habilitowanego.

Ireneusz Ledwoń urodził się 31 sierpnia 1961 r. w Wodzisławiu Śląskim. W latach 1981-1987 studiował filozofię i teologię w Wyższym Seminarium Duchownym OO. Franciszkanów w Katowicach. Studia specjalistyczne z zakresu teologii fundamentalnej odbył w latach 1988-1992 w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (obecnie Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II); w roku 1990 złożył egzaminy magisterski i licencjacki, a w 1992 r. został zatrudniony w Instytucie Teologii Fundamentalnej KUL w charakterze asystenta. W 1995 r. uzyskał tytuł naukowy doktora teologii w zakresie teologii fundamentalnej na podstawie rozprawy *Pojęcie objawienia chrześcijańskiego i motywy jego wiarygodności w ujęciu René Latourelle'a*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. M. Ruseckiego. Po spełnieniu wymaganych prawem warunków, w roku 1997 awansował na stanowisko adiunkta w Katedrze Chrystologii Fundamentalnej Wydziału Teologii KUL.

Główne nurty badawcze o. I. S. Ledwonია są związane z zagadnieniami objawienia Bożego oraz motywami jego wiarygodności. Jego praca doktorska koncentrowała się na wspomnianych zagadnieniach w ujęciu jednego z największych XX-wiecznych teologów i znawców tej problematyki, kanadyjskiego jezuita i wieloletniego profesora rzymskiego uniwersytetu Gregorianum – René Latourelle'a. Dysertacja o. Ledwonია była nie tylko prezentacją całości jego dorobku naukowego w zakresie chrystologii fundamentalnej i systemu argumentacyjnego, ale także próbą jej krytycznej oceny z perspektywy teologii fundamentalnej. Doktorat w formie książkowej został opublikowany w 1996 r. jako pozycja zatytułowana *Objawienie chrześcijańskie i jego wiarygodność według René Latourelle'a*. Przez wiele lat była to jedyna monografia

szeroko podejmująca problematykę Objawienia chrześcijańskiego i jego wiarygodności w literaturze polskiej. Zyskała wiele pochlebnych recenzji, pióra takich autorów, jak: H. Seweryniak, R. Tomczak, A. J. Nowak, Cz. S. Bartnik. Niektóre partie doktoratu w formie nieco przepracowanej, jako samodzielne zagadnienia opublikowano w postaci odrębnych artykułów (*Pojęcie objawienia Bożego i motywy jego wiarygodności według René Latourelle'a*. TwP 43:1995 s. 29-38; *Chrystus jako pełnia Objawienia i zbawienia w ujęciu René Latourelle'a*. RT 42:1995 z. 2 s. 63-80; *Znak świętości jako motyw wiarygodności objawienia w ujęciu René Latourelle'a*. RT 43:1996 z. 2 s. 159-170). Niejako uzupełnieniem tej problematyki i wprowadzeniem do niej jest opracowanie myśli Latourelle'a dotyczącej metodologicznego statusu teologii fundamentalnej z okresu, kiedy po upadku apologetyki zaczęto upowszechniać właśnie teologię fundamentalną. Wkład rzymskiego teologa w tę dyskusję był niekwestionowany (*Od apologetyki do teologii fundamentalnej w twórczości naukowej René Latourelle'a*. RT 41:1994 z. 2 s. 49-68). Syntezą pracy Ledwoń nad twórczością Latourelle'a jest artykuł pt. *René Latourelle. Wiarygodne objawienie*, opublikowany w 3. tomie *Leksykonu wielkich teologów XX/XXI wieku* (red. J. Majewski, J. Makowski. Warszawa 2006 s. 173-193).

Obok przedmiotu objawienia, którym głównie zajmował się o. Ledwoń w tym okresie, podejmował także inne zagadnienia z zakresu teologii fundamentalnej, co znalazło wyraz w publikacjach: *Historyczność wydarzenia krzyża* („Studia Paradyskie” 8:1998 s. 203-226); *Świadectwo życia konsekrowanego* (w: *Vita consecrata. Adhortacja. Tekst i komentarze*. Red. A. J. Nowak. Lublin 1998 s. 295-309).

Zainteresowania naukowe o. Ledwoń stopniowo poszerzały się o płaszczyznę religii pozachrześcijańskich w kontekście teorii objawieniowej genezy tych religii. Dodatkową inspiracją do podjęcia badań nad problematyką religii była coraz intensywniej rozwijająca się nowa dziedzina wiedzy religiologicznej – teologia religii, a także prowadzone w jej ramach dyskusje z pluralistyczną teologią religii, kwestionującą wyjątkowy status chrześcijaństwa pośród religii świata. Badania z zakresu teologii religii znalazły swój wyraz w wielu publikacjach: *Wyjątkowy charakter chrześcijaństwa*. W: *Chrześcijaństwo a religie. Dokument Międzynarodowej Komisji Teologicznej. Tekst – komentarze – studia*. Red. I. S. Ledwoń, K. Pek. Lublin–Warszawa 1999 s. 81-100); *Wyjątkowy charakter chrześcijaństwa*. W: *Religia w świecie współczesnym. Zarys problematyki religiologicznej*. Red. H. Zimoń („Studia religiologiczne” 1). Lublin 2000 s. 511-530; *Wyjątkowy charakter chrześcijaństwa*. W: *Uniwersalizm chrześcijaństwa a pluralizm religii*. Red. S. Budzik, Z. Kijas. Tarnów 2000 s. 72-106 (zmodyfikowana i poszerzona wersja poprzedniego); *Wyjątkowy charakter chrześcijaństwa*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej*. Red. M. Rusecki, K. Kaucha, I. S. Ledwoń, J. Mastej. Lublin–Kraków 2002 s. 1342-1352 [cyt. dalej jako LTF]; *Chrześcijaństwo a religie*. LTF s. 260-269). Nieco inne zagadnienia, jak doktryna ostatniego soboru dotycząca religii pozachrześcijańskich i ich genezy oraz dzieje i współczesna interpretacja zasady *extra Ecclesiam salus nulla*, status teologii religii jako dyscypliny naukowej, odcisnęły swoje piętno w następujących publikacjach: *Geneza religii pozachrześcijańskich w ujęciu Soboru Watykańskiego II*. RT 47:2000 z. 9 s. 71-91; *Teologiczny status religii pozachrześcijańskich w ujęciu papieża Jana Pawła II*. W: *Plenitudo legis dilectio. Księga pamiątkowa dedykowana prof.*

dr. hab. Bronisławowi W. Zubertowi OFM z okazji 65. rocznicy urodzin. Red. A. Dębiński, E. Szczot. Lublin 2000 s. 723-751; *Chrześcijaństwo pośród religii. Wokół książki „Istota i geneza religii”*. RT 48-49(2001-2002) z. 9 s. 89-120; *Teologia religii*. LTF s. 1235-1247; *Extra Ecclesiam salus nulla*. LTF s. 389-395; *Extra Ecclesiam salus nulla? W: Lumen Christi tantum in Ecclesia. Księga pamiątkowa w 70. rocznicę urodzin o. prof. dr. hab. Antoniego Jozafata Nowaka OFM*. Red. T. Paszkowska. Lublin 2005 s. 601-611; *Kościół a religie pozachrześcijańskie*. W: *Kościół w czasach Jana Pawła II*. Red. M. Rusecki, K. Kaucha, J. Mastej. Lublin 2005 s. 173-193; *Chrześcijaństwo a religie*. W: *Być chrześcijaninem*. Red. M. Rusecki. Lublin 2006 s. 799-816; *Petnia i ostateczność Objawienia w Jezusie Chrystusie*. W: *Wokół deklaracji „Dominus Iesus”*. Red. M. Rusecki. Lublin 2001 s. 57-71; *Kościół a zbawienie w religiach*. Tamże s. 127-142; *Chrześcijaństwo jako religia absolutna według G. W. F. Hegla*. RT 53:2006 z. 9 s. 37-57.

Na pograniczu teologii fundamentalnej i historii teologii mieści się źródłowa i uzupełniona obszerną literaturą przedmiotu monografia *U źródeł chrystocentryzmu w teologii. Święty Franciszek z Asyżu* (Kraków 2004 ss. 176), zainspirowana problematyką podjętą w pracy magisterskiej, a dotyczącą pochodzenia powszechnie dziś przyjmowanego postulatu chrystocentryzmu (chrystologicznej koncentracji) w teologii, sięgającego swymi korzeniami postaci św. Franciszka z Asyżu, którego myśl, twórczo opracowywana przez takich średniowiecznych teologów, jak chociażby św. Bonaventura czy bł. Jan Dunst Szkot, legła u podstaw tzw. szkoły franciszkańskiej w teologii, stanowiącej do dziś drugi – obok szkoły dominikańskiej – główny nurt w teologii chrześcijańskiej.

Znaczna część publikacji o. Ledwońa mieści się w opracowywanym przez niego *Leksykonie Teologii Fundamentalnej*, gdzie zamieścił 24 hasła. Obok *Leksykonu Teologii Fundamentalnej* jest on także autorem haseł do *Encyklopedii Katolickiej* (Karrer Otto, Karasiewicz Paweł Antoni Maciej, Karoli, Caroli, Jerzy, Keller Jakob, Katolicyzm, König Franz, Latourelle René), jak też do *Leksykonu Teologii Duchowości* (red. M. Chmielewski. Lublin–Kraków 2002 – hasła: Animizm, Panteizm, Reinkarnacja).

I. S. Ledwoń jest redaktorem i współredaktorem wielu publikacji, np.: *Chrześcijaństwo a religie; Chrześcijaństwo jutra* (red. M. Rusecki, K. Kaucha, Z. Krzyszowski, I. S. Ledwoń, J. Mastej. Lublin 2001 ss. 823), zawierające materiały II Międzynarodowego Kongresu Teologii Fundamentalnej, zorganizowanego przez wyżej wymienionych redaktorów opracowania w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w dniach 18-21 września 2001 r.; współredaktorem „Resovia Sacra”. *Studia teologiczno-filozoficzne diecezji rzeszowskiej* 6:1999; „Roczników Teologicznych” 43:1996 z. 2 (Księga pamiątkowa ku czci ks. prof. S. Nagy’ego) oraz członkiem komitetu redakcyjnego „Roczników Teologicznych” z. 9 (Teologia fundamentalna i religiologia).

W ramach swojej pracy naukowej o. Ledwoń wygłosił wiele referatów na krajowych sympozjach teologicznofundamentalnych i teologiczno religijnych: w Płocku (referat pt. *Historyczność wydarzenia krzyża*, wygłoszony 16.04.1998 r. w ramach sympozjum nt. „Krzyż w teologii fundamentalnej”, zorganizowanego przez Sekcję Teologii Fundamentalnej przy Komisji Episkopatu Polski ds. Nauki), w Lublinie (30.04.1998 r., w ramach sympozjum „Chrześcijaństwo a religie”, referat pt. *Wyjät-*

kowy charakter chrześcijaństwa; 15.11.2001, w ramach zorganizowanego przez ITF KUL sympozjum nt. „Wokół deklaracji *Dominus Iesus*”, referat pt. *Pełnia i ostateczność objawienia w Jezusie Chrystusie*), w Toruniu (referat pt. *Teologiczny status religii pozachrześcijańskich w ujęciu Jana Pawła II* w ramach sympozjum zorganizowanego przez Wydział Teologii UMK nt. „Jan Paweł II a religie pozachrześcijańskie”), w Łodzi (referat pt. *Pluralistyczna teologia religii* wygłoszony w ramach zorganizowanego w dniach 20-22.09.2006 r. przez Stowarzyszenie Teologów Fundamentalnych w Polsce sympozjum nt. „Teologia religii”). Uczestniczył też w Międzynarodowym Kongresie Teologii Fundamentalnej w Rzymie z okazji 125 rocznicy promulgacji konstytucji *Dei Filius* nt. „La Teologia Fondamentale tra Fede e Ragione” (25-30 IX 1995 r.) oraz w Międzynarodowym Sympozjum nt. „L’intelligence de la foi parmi les rationalités contemporaines” (Paryż, Institut Catholique de Paris, 04-06.03.2004 r.).

Od 1996 r. jest członkiem współpracownikiem Towarzystwa Naukowego KUL, a od 2005 członkiem Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce. Przez wiele lat był sekretarzem Sekcji Teologii Fundamentalnej przy Komisji Episkopatu Polski ds. Nauki.

Rozprawa habilitacyjna o. I. S. Ledwonja *Wyjątkowy charakter chrześcijaństwa* podejmuje problematykę związaną z poszukiwaniem odpowiedzi na pytanie o miejsce chrześcijaństwa pośród religii świata oraz o zasadność chrześcijańskich roszczeń do statusu wyjątkowości, a nawet absolutności. Pytanie to jest dziś szczególnie aktualne w kontekście dyskusji prowadzonych z tzw. pluralistyczną teologią religii, relatywizującą chrześcijaństwo do poziomu jednej z wielu religii, zaś Jezusa Chrystusa do rzędu jednej z wielu postaci religijnych. Okazuje się, że na tego rodzaju pytania, stawiane w ramach teologii religii, adekwatnej odpowiedzi udzielić może teologia fundamentalna, zajmująca się *ex professo* uzasadnianiem transcendentnej świadomości Jezusa z Nazaretu, a tym samym wiarygodności chrześcijaństwa jako religii *sui generis*. Argumentacja teologicznofundamentalna okazuje się być zasadna jako jedyna pośród wielu prób uzasadnienia absolutnego czy wyjątkowego charakteru chrześcijaństwa (ale także jego zanegowania), podejmowanych z perspektywy nauk filozoficznych czy religioznawczych, aż po wspomnianą pluralistyczną teologię religii, co ukazują rozdz. I-III omawianej rozprawy. Rozdział IV uzasadnia absolutność Osoby Jezusa Chrystusa, a tym samym wyjątkowość chrześcijaństwa jako religii za pomocą systemu argumentacyjnego teologii fundamentalnej, korzystającej także z osiągnięć nauk biblijnych i teologii dogmatycznej; obala to jednoznacznie tezy pluralistycznej teologii religii jako dowolne, aprioryczne, a w wielu aspektach już dawno przezwyciężone w teologii chrześcijańskiej. W ostatnim rozdziale rozprawy Autor podjął próbę wydobycia ostatecznych implikacji dla teologii religii, służących uzasadnieniu teorii objawieniowej genezy jako kryterium prawdziwości religii oraz zasadności kontrowersyjnej jeszcze dziś w teologii chrześcijańskiej tezy o zasadności tzw. pluralizmu religii *de iure*. Wyprowadzone wnioski w pozytywnym świetle ukazują religie pozachrześcijańskie, a równocześnie prowadzą do nowego postrzegania paradygmatu inkluzywistycznego w chrześcijańskiej teologii religii. Ledwoń ukazał własne propozycje dla określenia wzajemnego statusu metodologicznego teologii fundamentalnej i teologii religii oraz miejsca problematyki religii w strukturze ich wykładu, co

z jednej strony wymaga dziś niezbędnych korektur w kontekście chociażby faktu istnienia nauk religiologicznych, z drugiej zaś jest od pewnego czasu przedmiotem ożywionej dyskusji metodologicznej.

Rozprawa o. Ledwonია stanowi istotne *novum* – nie tylko w polskiej literaturze teologicznej – na kilku płaszczyznach: prezentacji szerokiego spektrum (także w wymiarze historycznym) dyskusji nad miejscem chrześcijaństwa pośród religii świata w zakresie wszystkich trzech paradygmatów: ekskluzywistycznego, inkluzywistycznego i pluralistycznego; ukazania możliwości wykorzystania osiągnięć teologii fundamentalnej w teologiczno-religijnej refleksji zarówno nad pojęciem religii, jak i nad wyjątkowym statusem chrześcijaństwa; szerokiego uzasadnienia teorii objawieniowej genezy religii jako kryterium jej prawdziwości; wykazania możliwości interpretacji pluralizmu religii nie tylko jako *de facto*, ale także *de iure*, co uwarunkowane jest uprzednio odpowiednim rozumieniem samego pojęcia religii; istotnego wkładu w dyskusję nad relacją teologii religii i teologii fundamentalnej, także w kontekście pytania o miejsce traktatu *de religione* w ramach ich przedmiotu.

O. Ireneusz Sławomir Ledwoń należy do najbardziej cenionych przez studentów wykładowców teologii. W ramach działalności dydaktycznej podejmuje dwa nurty: prowadzi wykłady oraz sprawuje opiekę nad magistrantami. W ciągu 14 lat pracy w KUL prowadził zajęcia zarówno na kursie podstawowym (magisterskim), jak i (po uzyskaniu doktoratu) na kursie doktoranckim: ćwiczenia z chrystologii fundamentalnej i teologii religii, wykłady z chrystologii fundamentalnej i religiologii; wykłady kursoryczne z zakresu chrystologii fundamentalnej, filozofii religii i teologii religii, wykłady monograficzne nt. historyczności Jezusa Chrystusa, teologii objawienia oraz teologicznych podstaw dialogu międzyreligijnego.

W ramach współpracy Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego z ośrodkami zagranicznymi prowadził przez wiele lat wykłady z teologii fundamentalnej i teologii religii w ramach kursu podstawowego i wyższego z teologii fundamentalnej w Spišskej Kapitule (Słowacja) oraz we Lwowie (Ukraina).

Podejmowane przez Ledwonია badania z zakresu teologii fundamentalnej i teologii religii znalazły swe odbicie także w tematach prac dyplomowych przygotowywanych w ramach prowadzonego przez niego od 1998 r. seminarium magisterskiego; do tej pory powstały 34 prace magisterskie z obu dyscyplin (sporadycznie także o charakterze interdyscyplinarnym), obejmujące najbardziej aktualne i dyskutowane zagadnienia albo też stanowiące obszernie i nierzadko krytyczne syntezy dotychczasowego stanu danej problematyki w oparciu o szeroką bazę źródłową. Tytułem egzemplifikacji wymienić można następujące tematy: E. Dziurzyńska. Znakowa koncepcja chrystofanii w ujęciu polskich teologów posoborowych (2001); P. Królikowski („B”). Problematyka objawienia przez stworzenia i w stworzeniach w polskojęzycznej literaturze teologicznej po Soborze Watykańskim II (2001); P. Prejsnar. Kultura magiczna a kultura religijna w koncepcji Michała Buchowskiego (2001); J. Kęska. Chrześcijaństwo a religie niechrześcijańskie w ujęciu polskich teologów posoborowych (2001); V. Kmiecik. *Demonstratio christiana* w ujęciu polskich teologów fundamentalnych po Soborze Watykańskim II (1965-2000) (2001); K. Niewęglowska. Teologia Misterium Paschalnego na skrzydłach krakowskiego ołtarza Mariackiego Wita Stwosza (2002); M. Pytlak. Kryteriologia sekt w ujęciu polskojęzycznej literatury religio-

gicznej (2002 – praca ukazała się drukiem w formie książkowej); W. Mowczan. Zagadnienie wyjątkowego charakteru chrześcijaństwa w polskojęzycznej posoborowej literaturze teologicznej (2002); M. Grygierzec. *Demonstratio catholica* w ujęciu polskich posoborowych teologów fundamentalnych (2002); I. Kulibaba. Teologia przymierza noachickiego w ujęciu wybranej literatury teologiczno-biblijnej (2003); A. Šidlauskas. Apologia wiary w Chrystusa w dziełach św. Atanazego Wielkiego *Przeciw poganom, O Wcieleniu Słowa i Mowy przeciw arianom* (2004); T. Mączewski. Jezus z Nazaretu w świetle mesjanizmu żydowskiego na podstawie wybranych publikacji polskojęzycznych (2005); A. Barcik. Elementy Janowej teologii paschalnej w ikonie krzyża z kościoła San Damiano w Asyżu (2005); A. Ładocha. Znaczenie religii pozachrześcijańskich w historii zbawienia według Jacques'a Dupuis (2005); E. Kudła. Staurologiczna świadomość Jezusa na podstawie polskojęzycznej literatury teologicznej (2006); M. Romaszko. Jurgena Moltmanna sperancyjna wiarygodność chrześcijaństwa w świetle wybranej posoborowej literatury teologicznej (2006). Trzeba nadmienić, że wielu absolwentów seminarium o. Ledwonia podjęło studia doktorskie w Instytucie Teologii Fundamentalnej, a ich prace uznane zostały za spełniające wymogi prac licencjackich. Całość dorobku dydaktycznego zamyka 27 recenzji prac magisterskich.

Działalność organizacyjna o. Ledwonia należy także do znaczących. Jako wieloletni sekretarz Sekcji Teologii Fundamentalnej przy Komisji Episkopatu ds. Nauki (Sekcja przekształciła się w 2005 r. w Stowarzyszenie Teologów Fundamentalnych w Polsce) był odpowiedzialny za organizację corocznych zjazdów wykładowców tej dyscypliny (także za koordynację organizacji zjazdów w sytuacji, gdy przejmowały ją ośrodki inne, niż KUL).

Największym jego osiągnięciem w tej dziedzinie jest niewątpliwie współorganizowanie II Międzynarodowego Kongresu Teologii Fundamentalnej w KUL w dniach 18-21.09.2001 r. Wzięło w nim udział kilkudziesięciu teologów z całego świata; spośród 22 prelegentów 16 pochodziło z zagranicy. Nie bez znaczenia jest fakt, że każdy uczestnik kongresu już przed jego rozpoczęciem otrzymał książkę zawierającą materiały kongresowe: *Chrześcijaństwo jutra* (w dwóch językach: oryginalnym i polskim).

III. HABILITACJA DR. ZDZISŁAWA KUPISIŃSKIEGO SVD

10 grudnia 2007 r. w Uniwersytecie im. kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie ks. dr Zdzisław Kupisiński, pracownik naszego Instytutu, zatrudniony w Katedrze Historii i Etnologii Religii odbył kolokwium habilitacyjne.

Habilitant urodził się 2 października 1955 r. w Białaczowie. W latach 1978-1984 studiował filozofię i teologię w Wyższym Seminarium Misyjnym Księży Werbistów w Pieniężnie. Studia zakończył otrzymaniem tytułu magistra teologii KUL na podstawie pracy pt. *Zwyczaj i obrzędy wielkanocne mieszkańców ziemi opoczyńskiej*. W latach 1990-1994 podjął studia specjalistyczne na Wydziale Teologii w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (obecnie Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) w Katedrze Historii i Etnologii Religii przynależnej do Instytutu Teologii Fundamen-

talnej. W roku 1994 uzyskał stopień naukowy doktora teologii w zakresie teologii fundamentalnej na podstawie rozprawy pt. *Zwyczaj, obrzędy i wierzenia od adwentu do Wielkanocy w regionie opoczyńskim*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Henryka Zimonia. 1 października 1994 r. został zatrudniony w Katedrze Historii i Etnologii Religii w Instytucie Teologii Fundamentalnej.

Po spełnieniu wymaganych warunków, w roku 1998 awansował na stanowisko adiunkta.

Główne nurty badawcze ks. Kupisińskiego oscylują wokół badań nad doroczną obrzędowością ludową związaną ze świętami kościelnymi od adwentu do Wielkanocy w regionie opoczyńskim. Wkroczenie pierwszych misjonarzy na teren Słowiańszczyzny spowodowało zetknięcie się chrześcijaństwa z lokalnymi wierzeniami dawnych Słowian. Głosiciele słowa Bożego nie doprowadzili jednak do całkowitego wymarcia obrzędowości ludowej, a wiele z ówczesnych obyczajów zasymilowano do liturgii Kościoła, nadając im chrześcijańską interpretację. Dlatego ks. Kupisiński skoncentrował się w pracach badawczych przede wszystkim na ciekawym zagadnieniu tradycyjnej kultury ludowej tego regionu w celu wyeksponowania jej chrześcijańskich wartości. W życiu codziennym mieszkańców ziemi opoczyńskiej: gestach, rytuałach, modlitwie, w wielu zwyczajach i obrzędach dostrzega się zjawiska religijne wskazujące na ich swoistą teologię ludową. Tradycyjna kultura stała się substratem dla ówczesnej inkulturacji, zastosowanej przez pierwszych misjonarzy u początku ewangelizacji Słowian. Religijność ludowa powstała na skutek indywidualnego i środowiskowego przeżycia treści ewangelicznych, poznawanych przez uczestnictwo miejscowej ludności w liturgii Kościoła. Nauczanie Kościoła i treści ewangeliczne kształtowały nie tylko życie religijne mieszkańców tego terenu, ale były inspiracją w tworzeniu społeczno-kulturowego etosu postępowania. Dotychczasowa literatura etnologiczna pozbieżnie dokumentowała życie religijne mieszkańców wsi, a gdy odnosiła się do niektórych praktyk – szeregowała je w kategoriach magii lub zabobonów. Niewątpliwie spowodowane było to wymuszonym światopoglądem ateistycznym. Zasadniczo nie zajmowano się religijnością ludową i to zarówno w świeckich, jak i w kościelnych kręgach naukowych. W opracowaniach dotyczących tego typu obrzędowości nie dokonywano refleksji teologicznej. Przeważnie koncentrowano się na zewnętrznych, ludycznych formach tych obrzędów.

Już w pracy doktorskiej ks. Z. Kupisiński nie tylko zaprezentował zwyczaj, obrzędy i wierzenia z regionu opoczyńskiego, lecz również dokonał analizy ich funkcji, zwracając szczególną uwagę na głębokie znaczenie religijne. Poprzez przeprowadzone etnograficzne badania terenowe (w sumie 273 dni) i bezpośrednie uczestnictwo w wielu obrzędach rodzinnych, dorocznych czy kościelnych partycypował w sakralnej przestrzeni, w jakiej były sprawowane. Zebrany materiał i jego interpretacja zostały wykorzystane w doktoracie i w referatach wygłaszanych na konferencjach naukowych. Swoje osiągnięcia w tej dziedzinie ks. Kupisiński prezentował na sympozjach organizowanych przez antropologów, etnologów bądź religioznawców, dla których teologia ludowa stanowi marginalne odniesienie w badaniach kultury duchowej mieszkańców wsi. Swoimi referatami starał się ubogacić ich dotychczasowe spojrzenie na sferę obyczajowo-wierzeniową mieszkańców wsi o motywację teologiczną, będącą w wielu wypadkach więzią łączącą stare relikty zwyczajowe z nową,

współczesną interpretacją chrześcijańską. W swoich licznych referatach i artykułach ukazywał chrześcijańską interpretację zjawisk folklorystycznych. Referaty z konferencji zostały opublikowane m.in. w ramach Lubelskich Seminariów Antropologii Kulturowej [4], [8]; „Studiach Etnologicznych i Antropologicznych” Uniwersytetu Śląskiego: [14]; XI Europejskiej Konferencji Kultury Ludowej [28]. Ponadto zagadnienia z zakresu religijności ludowej, obejmujące okres od adwentu do Wielkanocy, a odnoszące się do obrzędowości dorocznej, zostały zamieszczone w „Materiałach i Studiach Księży Werbistów” [1]; czasopismach: „Nurt SVD” [2], [3], [6], „Rocznikach Teologicznych”: [5], [7], [9], [10], [15], [19], [31].

Pracę doktorską wydał ks. Kupisiński drukiem w serii „Materiały i Studia Księży Werbistów” nr 41, pod tytułem: *Adwent i Boże Narodzenie w regionie opoczyńskim. Studium religijności ludowej* (Warszawa 1997), a także w nr 63 pt. *Wielki Post i Wielkanoc w regionie opoczyńskim. Studium religijności ludowej* (Warszawa 2000).

Ks. Zdzisław Kupisiński dzielił się swoimi osiągnięciami badawczymi nad obrzędowością doroczną związaną ze świętami Bożego Narodzenia oraz okresem Wielkiego Postu i Wielkanocy ze studentami KUL, co zaowocowało w Katedrze Historii i Etnologii Religii dwunastoma promotorskimi pracami magisterskimi.

Poza obrzędowością doroczną, skupioną wokół świąt liturgicznych Kościoła katolickiego, ks. Kupisiński podejmuje w swoich badaniach zagadnienia tanatologiczne oraz wiążące się z obrzędowością pogrzebową i zaduszkową w ujęciu tradycyjnym i współczesnym. W tej dziedzinie przeprowadził badania terenowe w regionie opoczyńskim i radomskim. Zebrany materiał posłużył mu do wygłoszenia cyklu referatów – przede wszystkim na konferencjach naukowych organizowanych przez Wrocławskie Towarzystwo Naukowe TANATOS, całkowicie poświęconych problemom współczesnej tanatologii. Ukazały się one drukiem w materiałach z Konferencji: [18], [22], [25], [30], [32], [36]; w „Studiach Etnologicznych i Antropologicznych” Uniwersytetu Śląskiego [21], [26]; materiałach z międzynarodowej Konferencji zorganizowanej przez Katedrę Etnologii Uniwersytetu Wrocławskiego [23]; materiałach z międzynarodowej Konferencji w Pieniężnie: Werbiści a badania religiolologiczne [33]. Ponadto artykuły obejmujące tematykę funeralną zamieścił w „Rocznikach Teologicznych” [24], [29], [34] oraz w pracy zbiorowej, poświęconej rytuałom, wydanej przez Zakład Antropologii Kulturowej i Instytut Filozofii UMCS [35].

Ks. Kupisiński, jako członek Zgromadzenia Słowa Bożego, posiada zainteresowania naukowe wykraczające poza granice naszego kraju, otwarte na inne kultury, tradycje i religie, a w szczególności religie plemienne, gdyż to właśnie one korespondują z naszą europejską religijnością ludową. Na temat ewangelizacji i dialogu międzyreligijnego napisał artykuł do książki jubileuszowej wydanej z okazji 50-lecia kapłaństwa ks. dr. Bernarda Wodeckiego SVD: [17]. Poza tym jest twórcą hasła „Tradycja w religiach” [4] oraz współautorem hasła „Religiologiczne nauki” [3]. Jest również autorem recenzji dwóch książek do międzynarodowego czasopisma „Anthropos”: H. Zimoń SVD (ed.). *Religia w świecie współczesnym. Zarys problematyki religiolologicznej* [1] oraz H. Zimoń SVD (ed.). *Dialog międzyreligijny* [2]. Współtworzył artykuł, który został zamieszczony w czasopiśmie „Nurt SVD” pt. *Znaczenie Zgromadzenia Księży Werbistów w Polsce i w świecie*. Refleksjami misyjnymi z okresu pobytu w Papui Nowej

Gwinei podzielił się ks. Kupisiński z czytelnikami w artykule umieszczonym w czasopiśmie „Misjonarz”, zatytułowanym „Na mojej drodze”.

Jego rozprawa habilitacyjna *Śmierć jako wydarzenie eschatyczne. Zwyczaje, obrzędy i wierzenia pogrzebowe oraz zaduszkowe mieszkańców regionu opoczyńskiego i radomskiego* jest wynikiem długookresowych badań terenowych (414 dni), jakie opracował na podstawie kwestionariusza obejmującego zagadnienia związane z pojmowaniem tajemnicy śmierci przez mieszkańców regionu opoczyńskiego i radomskiego. Rozdział I dysertacji przedstawia ludowe wyobrażenia śmierci i jej aksjologie. W pojęciu mieszkańców tego terenu śmierć z jednej strony jest odbierana jako rzeczywistość bezpodmiotowa, z drugiej – jako materialna, mogąca odebrać życie człowiekowi. Śmierć postrzegano jako fatum, ale dopatrywano się w niej również pozytywnych wartości. W projekcji życia pośmiertnego zasadniczo opierano się na opisach biblijnych, dołączając własne wątki i barwne obrazy ludyczne. Rozdziały II-III dotyczą zagadnienia przeżywania śmierci w tradycji ludowej – jej zapowiedzi, chwili konania, zgonu, przygotowania ciała zmarłego, czuwania modlitewnego przy zmarłym oraz pochówku. W rozdziałach tych autor scharakteryzował przenikanie się dawnych ludowych wierzeń na temat śmierci ze współczesnymi treściami religijnymi, opartymi na odnowionej liturgii pogrzebowej Kościoła katolickiego. Połączone dwie tradycje ukazują żywą wiarę w życie pozagrobowe, która nadaje sens ziemskiej egzystencji człowieka. Rozdział IV ukazuje dowody na istniejącą potrzebę kontaktu żywych ze zmarłymi na przestrzeni całego roku kalendarzowego czy liturgicznego. Zmarłych przywoływano na święta rodzinne oraz kościelne, wierząc w realną ich obecność oraz wzajemne przenikanie świata pozazmysłowego ze światem ziemskim. W piątym rozdziale Kupisiński przedstawił przemiany, jakie nastąpiły w obrzędowości pogrzebowej i zaduszkowej na przestrzeni ostatnich lat. Zmiany dokonują się na wielu płaszczyznach życia społecznego, kulturowego czy gospodarczego, toteż nie ominęły obrzędowości funeralnej i spojrzenia na śmierć jako rzeczywistość eschatyczną. Pomimo wkradania się w tę społeczność nowych trendów, tak często pochodzących z innych kultur, mieszkańcy obydwu regionów patrzą na śmierć jako na kontynuację życia, ale już w odmienionej, w stosunku do ziemskiej, bo transcendentnej rzeczywistości.

Ks. Kupisiński udziela się w pracach Instytutu Teologii Fundamentalnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, uczestniczy w Zjazdach Wykładowców Teologii Fundamentalnej przy Komisji Episkopatu ds. Nauki (Sekcja przekształciła się w 2005 r. w Stowarzyszenie Teologów Fundamentalnych w Polsce); był współorganizatorem trzech takich zjazdów: w Koszalinie, Kamieniu Śląskim i Pieńźnie. Ponadto należał także do grupy osób odpowiedzialnych za zorganizowanie przez Instytut Teologii Fundamentalnej i Towarzystwo Naukowe KUL II Międzynarodowego Kongresu Teologii Fundamentalnej w KUL w dniach 18-21.09.2001 r. W latach 2003-2006 był członkiem zarządu Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego (Odział w Lublinie).